

UDK: 327.51(497)
Biblid 0543-3657, 63 (2012)
God. LXIII, br. 1147, str. 14-33.
Izvorni naučni rad
Primljen: 17. jun 2012.

Branko PAVLICA¹

Nato i Srbija: saradnja pod okriljem programa Partnerstvo za mir – nemački pogled na evroatlantski put Srbije

SAŽETAK

U ovom radu autor analizira evoluciju uloge Severnoatlantskog saveza na prostoru Zapadnog Balkana, sa posebnim osvrtom na odnos Republike Srbije prema ovoj organizaciji. Takođe, autor ukazuje i na aktuelno delovanje NATO u regionu Zapadnog Balkana, a posebno na odnos Savezne Republike Nemačke u vezi sa prestupanjem država regiona navedenoj organizaciji.

Ključne reči: NATO, Srbija, SR Nemačka, evroatlantske integracije.

Odnosi Srbije i NATO: teorijsko-politički pristup

Posmatrano u sklopu angažovanja međunarodne zajednice u bivšoj Jugoslaviji („osobena mešavina političkih instrumenata” – preventivna diplomatija, uspostavljanje mira, očuvanje mira, sprovođenje mira, humanitarna pomoć), kao „osobene saradnje” Ujedinjenih nacija, EZ/EU, NATO i Zapadnoevropske unije,² valja posebno označiti („sve značajniju”) saradnju UN i NATO u odnosu na bivšu Jugoslaviju: „upotreba aviona NATO” za nadgledanje i sprovođenje sankcija i embarga UN; „upotreba aviona NATO” za obezbeđenje sigurnosti vojnika UN; „upotreba aviona NATO” za zaštitu sigurnosnih zona; „planiranje uloge NATO” u primeni mirovnog plana u Bosni i, konačno, „upotreba snaga NATO” u širem diplomatskom kontekstu. U praksi, „to je dovelo do sve češćih kontakata” između UN i NATO na različitim – političkim i vojnim – nivoima: NATO i

¹ Dr Branko Pavlica, naučni savetnik, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd. E-mail: branko@diplomacy.bg.ac.rs. Rad je rezultat rada na projektu Ministarstva prosvete i nauke, u okviru Programa osnovnih istraživanja za period 2011–2014, pod nazivom Srbija u savremenim međunarodnim odnosima: Strateški pravci razvoja i učvršćivanja položaja Srbije u međunarodnim integrativnim procesima – spoljno politički, međunarodni ekonomski, pravni i bezbednosni aspekti.

² Mr Bojan Milisavljević, *Nove mirovne misije Organizacije Ujedinjenih nacija*, Službeni glasnik, Beograd, 2007, str. 195–212.

UNHCR, NATO i UNPROFOR, „sedište NATO i sedište UN, uključujući i njihove generalne sekretare”.³

Uloga NATO na Balkanu: Od kriznog menadžmenta do integracije

Prva polovina 90-ih godina bila je karakterisana političkim i vojnim kriznim menadžmentom Alijanse na Balkanu. Nakon početne apstinencije u ratu u Sloveniji i Hrvatskoj, NATO je, *nolens volens*, što se više kristalizovao nedostatak prodornosti EU, UN i OEBS, uvučen u rat u Bosni. Angažman je sezao od nadzora embarga na Jadranskom moru, preko humanitarne pomoći stanovništva iz vazduha, nadzora zone zabrane leta i obezbeđenja zaštićenih zona u okviru zajedničkih aranžmana sa UN, do vazdušnih operacija u jesen 1995. koje su (zajedno sa hrvatskom ofanzivom u Krajini) pripremile tlo za mirovnu konferenciju u Dejtonu. Balkan je tih godina bio prva i jedina oblast operacija NATO u kojoj je on delovao „van teritorije”, dakle, van sopstvene ugovorne teritorije.

Druga polovina 90-ih godina takođe je bila potpuno fokusirana na krizne intervencije Alijanse na Zapadnom Balkanu. Najpre je u središtu bila vojna implementacija mira u Bosni – IFOR je u početku imao 60.000 vojnika, a zatim se fokus 1998–1999. pomerio ka Kosovu, sve do vazdušnih operacija NATO protiv Jugoslavije i nakon toga implementacije mira od strane KFOR. Iako angažman KFOR nakon proglašenja nezavisnosti Kosova februara 2008. traje još uvek, od 1999. godine sprovedena je promena paradigme od kriznog menadžmenta do integracije.

Ista se sastoji od tri elementa: s jedne strane je NATO modifikovao svoju sekvencijalnu osnovnu pretpostavku koja je bila odlučujuća za daljnje kod proširenja u Istočnoj i Srednjoj Evropi, naime, da stabilizacija mora da usledi *pre* integracije – ali je nakon toga olabavljena. Poziv Albanije, Bugarske, Makedonije i Rumunije u MAP na samitu NATO u Vašingtonu aprila 1999, još tokom vazdušnih operacija protiv Jugoslavije, prvi put je signalizovao ozbiljnu spremnost da se razmišlja o perspektivi članstva i Zapadnog Balkana.

Drugo, NATO je od 1999. sukcesivno redukovao svoj vojni angažman na Balkanu. Misija SFOR u Bosni, koja je već redukovana na obim od 7.000 ljudi, 2004. godine predata je Evropskoj uniji; ostao je samo mali glavni štab u Sarajevu radi pomoći bosanskoj reformi oružanih snaga, kao i radi gonjenja ratnih zločinaca. KFOR je u međuvremenu redukovano na „prisustvo radi zastrašenja”, na cca. 10.000 ljudi (skoro isključivo iz evropskih zemalja), i bavio

⁴ Cit. po: Dr Rafael Biermann, “Die Länder des westlichen Balkan auf dem Weg in die NATO”, *Südosteuropa*, 58. Jahrgang, 2010, Heft 2, S. 148 (146–172).

³ Uloga NATO kao vojnog saveza u naporima UN da reši konflikt u bivšoj Jugoslaviji, postala je predmet širokih rasprava o obimnim političkim relevantnim pitanjima, kao što su: 1) veza između upotrebe sile i diplomatije; 2) veza između očuvanja mira na terenu i sprovođenja mira u vazduhu; 3) pitanje komandovanja i kontrole; 4) efekat uloge NATO; 5) budući odnosi između UN i NATO, uključujući i pitanje preventivnog raspoređivanja snaga. Cit. po: Dik Leurdijk, „Ujedinjene nacije i NATO u jugoslovenskoj krizi”, u: Branislav Milinković (ur.), *NATO i Partnerstvo za mir*, Međunarodna politika i dr., Beograd, 1996, str. 189.

se prevashodno rasformiranjem „snaga za zaštitu Kosova“ i izgradnjom novih „bezbednosnih snaga Kosova“, i sada predstavlja jedini preostali angažman NATO na Zapadnom Balkanu.

Treće, NATO je od 11. septembra 2001. izvršio zaokret ka globalnim mirovnim angažmanima koji sežu od Avganistana do Iraka, Pakistana i Sudana do Sredozemlja i vrha Afrike. Pomeranjem prioriteta ka borbi protiv terorizma i suzbijanja proliferacije, Balkan je za NATO znatno izgubio na značaju.⁴

Danas, Severnoatlantski savez nije vojni savez, već „bezbednosna organizacija koja igra ulogu u održavanju mira, nametanju mira i van svog prostora“, „politička organizacija koja raspravlja ključne bezbednosne teme, izazove i bezbednosne pretnje“.⁵

Na samitu NATO u Briselu (januar 1994. godine) „uspostavljeno je Partnerstvo za mir“, kao institucija čiji je prevashodni cilj „da unapređuje dijalog, saradnju i odnose partnerstva“ sa zemljama kandidatima iz Istočne i Jugoistočne Evrope,⁶ a „koje teže tome da se jednoga dana uključe u NATO“.

Od uvođenja programa „Partnerstvo za mir“ (PfP) Savet NATO je „razradio stepenasti proces dovođenja“, koji sve zemlje kandidati moraju da slede. „Strategija dovođenja“ sprovodi se u šest etapa: 1) „Partnerstvo za mir“; 2) Individualni planovi partnerstva (IPP); 3) „Individualni akcioni planovi partnerstva“ (IPAP); 4) „Akcioni plan članstva“ (MAP); 5) „Poziv“; 6) „Pristupanje“.

Zemlje kandidati pridaju izuzetan značaj pristupanju NATO iz sledećih razloga: prvo, Alijansa na osnovu „svog člana 5“ garantuje bezbednost tih

⁵ Suštinski gledano, nemačka politika „integracije i saradnje“ u odnosu na SRJ/SCG započinje krajem 2000. godine, u duhu tadašnjih zaključaka samita NATO iz Madrida: „Poboljšanje bezbednosti i stabilnosti u okruženju nacija evro-atlantskog prostora, gde je mir krhak a nestabilnost trenutno predominantna, ostaje glavni interes Alijanse. Konsolidacija demokratskih i slobodnih društava na čitavom kontinentu u skladu sa principima OEBS je stoga u našem direktnom i materijalnom interesu“. Videti: Branko Pavlica, „Srbija na putu ka Evropskoj uniji: Stav i odnos nemačke diplomatije“, u: *Savremeni balkanski izazovi*, IMPP, Beograd, 2009, str. 314–347.

⁶ Već krajem oktobra 2001. Kris Doneli, pomoćnik generalnog sekretara NATO, uputio je tri saveta oficijelnom Beogradu „ako želi u Partnerstvo, odnosno saradnju sa NATO“: „uvesti civilnu kontrolu nad Vojskom; ne mešati se ‘u stvari suseda’; i regulisati odnose između Srbije i Crne Gore“. Cit. po: *Ljudska prava u tranziciji – Srbija 2001*, Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2002, str. 110.

Krajem decembra 2001. „iz američke administracije i Kongresa prosleđena je ponovna poruka nadležnima u Beogradu i Sarajevu o zainteresovanosti da u bedemu NATO počne popunjavanje dveju poslednjih balkanskih rupa – priključenjem SR Jugoslavije i Bosne i Hercegovine Partnerstvu za mir, grupaciji od 46 država u kojoj se odrađuje pripravnici staž za kasnije, eventualno, punopravno članstvo u zapadnom vojnom savezu... Uz to Amerikanci su priložili nekoliko uslova: reformu VJ i stavljanje Vojske Jugoslavije pod „apsolutnu civilnu kontrolu nadležnih skupštinskih i državnih organa“; „uklanjanje sa rukovodećih pozicija načelnika Generalštaba VJ Nebojše Pavkovića i komandanta Treće armije Vladimira Lazarevića“; „hitno izručenje Tribunalu „vukovarske trojke“; i „da VJ i država prekinu finansijsku i ostalu podršku oružanim snagama Republike Srpske“. Cit. po: „Odogovlačenje nikom ne ide u prilog“, *Danas*, 25. 12. 2001, str. 4.

zemalja; drugo, „preko NATO se može izgraditi institucionalizovan kolosek saradnje sa SAD“; i treće, članstvo u NATO se „prevashodno shvata ‘bržim putem’ u procesu učlanjivanja u Evropsku uniju”.⁷

Ambasador Srbije pri NATO dr Branislav Milinković, o „našem učešću u Partnerstvu za mir od 2006. godine (do Samita u Rigi) i na evroatlantskom savetu za saradnju“, navodi: Predali smo prezentacioni dokument 5. septembra 2007, kada ga je ministar spoljnih poslova Vuk Jeremić prezentirao u Savetu NATO. U programu evroatlantskog saveta za partnerstvo učestvovali smo aktivno na nivou ministra odbrane, spoljnih poslova, načelnika generalštaba („on jednom u šest meseci odlazi u NATO na sastanke u svom formatu“), različiti diplomatski i ostali profili... U NATO postoji mnogo širi krug tema u kojima zemlja može sarađivati sa zemljama NATO i Partnerstva za mir, a ne samo u vojnoj dimenziji.⁸

Politički dijalog je ključni u domenu 26+1 – konstatuje ambasador Milinković. Značaj prisustva KFOR na Kosovu i Metohiji i politički dijalog za mandat KFOR, naši odnosi sa KFOR, posebno vojni odnosi koji su ključni za očuvanje bezbednosti u tom prostoru... Važno je otvoriti temu opredeljenja naše Skupštine o stavu o vojnoj neutralnosti⁹ – treba videti kako to utiče na naše pozicioniranje u balkanskim integracijama...

Treba videti da li je neutralnost u savremenim uslovima prevaziđen koncept. Pored trajne postoji i neutralnost na pojedinačan sukob. Učešće u međunarodnim mirovnim misijama i evroatlantskim integracijama ne dovodi u pitanje neutralnost, samo pod uslovom da je to učešće u okviru mandata Saveta bezbednosti UN”.¹⁰

U tom kontekstu, valja istaći da se „izlazi u susret saradnji sa NATO”.¹¹ Savezno ministarstvo za inostrane poslove: „Razmena pisama između

⁷ Videti: Dr Rafael Biermann, “Die Länder des westlichen Balkan auf dem Weg in die NATO”, op. cit., S. 150.

⁸ „Mi još nismo ispunili sav kapacitet ni prema programu Partnerstvo za mir. Tokom ove godine ćemo konačno otvoriti kancelariju u sedištu NATO-a, kao i sve zemlje koje su u Partnerstvu za mir. Tada ćemo krenuti da sarađujemo u punom kapacitetu” – naglašava Dragan Šutanovac, ministar odbrane u Vladi Srbije. Videti: Razgovor nedelje: Dragan Šutanovac, „Generalni inspektori u vojnoj policiji i bezbednosnim službama” (D. Janjić – T. Bojković), *Politika*, 22. 3. 2009, str. 7.

⁹ „Skupština Srbije je proglasila vojnu neutralnost, a sve okolne zemlje ulaze u NATO (Kako treba da se postavimo u odnosu na to pitanje?)” Ministar odbrane, zaobilazeći konkretan odgovor, samo „konstatuje”: „Srbija će u kratkom roku biti ‘ostrvce’ okruženo zemljama članicama NATO-a. Ne mislim da je to strašna stvar, mislim da je najvažnije da Srbija ide krupnim koracima ka evropskim integracijama... dobili smo takva uveravanja da nas niko u tome neće usporiti zbog toga što prethodno nismo ušli u NATO”. Cit. po: *Politika*, 22. 3. 2009, str. 7.

¹⁰ Videti: Dr Branislav Milinković, „Odnosi Srbije prema Evroatlantskim integracijama”, u: Dr Edita Stojić-Karanović (ur.), *Elementi strategije spoljne politike Srbije*, IMPP, Beograd, 2008, str. 22–24.

¹¹ Videti: Savezno ministarstvo za inostrane poslove: „Sporazum između SR Jugoslavije i NATO o uspostavi vazdušnih puteva”, Beograd, 20. decembar 2002, *Međunarodna politika*, oktobar/decembar 2002, br. 1108, str. XV.

saveznog ministra za inostrane poslove Gorana Svilanovića i generalnog sekretara NATO lorda Robertsona koja je obavljena 20. decembra 2002, došlo je do uspostavljanja vazdušnih puteva preko teritorije Savezne Republike Jugoslavije za potrebe misija NATO u regionu SFOR i KFOR koje su uspostavljene na bazi Dejtonskog mirovnog sporazuma i relevantnih mandatornih rezolucija Saveta bezbednosti UN, posebno rezolucije 1244... SMIP očekuje da će postignuti sporazum sa NATO biti još jedan važan korak ka približavanju SR Jugoslavije evroatlantskim strukturama..."

I nadalje, u kontekstu Programa „Partnerstvo za mir“, ministar odbrane u Vladi Srbije, Dragan Šutanovac, potpisao je 1. oktobra 2008. godine u Briselu „bezbednosni sporazum o razmeni informacija sa Severnoatlantskom alijansom“. O značaju sporazuma srpski ministar odbrane ističe: „Potpisivanjem sporazuma stavili smo tačku na proces koji je započeo u novembru 2006. godine kada se naša zemlja priključila Partnerstvu za mir. Ovaj sporazum treba da nam omogući saradnju ne samo na političkom, nego i na operativnom nivou, a mi smo prema slovu sporazuma dužni da informacije koje dobijamo i distribuiramo tretiramo na određeni način. Imao sam sastanke sa svim ambasadorima zemalja NATO u njihovom sedištu ovde u Briselu, a oni su izrazili zadovoljstvo zbog ugovora i nadu da će naši odnosi na vojnom i političkom nivou biti kvalitetniji nego do sada... (Srpski ministar je objasnio da će ovaj sporazum omogućiti našoj zemlji „pristup poverljivim informacijama“)... Konkretno, mi smo morali da napuštamo sastanke NATO kada se govorilo o poverljivim stvarima, a mi nismo imali autorizaciju da ih dobijemo, jer nismo imali zakon o čuvanju poverljivih informacija...¹² Srbiji se otvara mogućnost za školovanje oficira na vojnim školama gde se uči o nekim 'osetljivim stvarima'".¹³

¹² „Vlada Srbije prihvatila je obavezu da svi njeni državljani koji u toku obavljanja službenih dužnosti zahtevaju ili mogu imati pristup informacijama ili materijalu razmenjenom u okviru aktivnosti saradnje odobrenih od NATO, budu podvrgnuti odgovarajućoj bezbednosnoj proveri pre nego što im se odobri pristup takvim dokumentima. Postupci bezbednosne provere biće osmišljeni tako da se utvrdi da li pojedinac, uzimajući u obzir njegovu lojalnost i pouzdanost, može imati pristup poverljivoj informaciji bez opasnosti po njenu bezbednost. Biće izrađeni i posebni administrativni aranžmani koji će obuhvatiti standarde recipročne bezbednosne zaštite informacija koje će se razmenjivati, kao i načine ostvarivanja veze između tela za bezbednost u Srbiji i Kancelarije NATO za bezbednost.“ Cit. po: A. R. i agencije, „U Briselu juče potpisan bezbednosni sporazum o razmeni informacija sa Severnoatlantskom alijansom“, „Srbija na putu za ulazak u NATO“, *Danas*, 2. 10. 2008, str. 3.

¹³ „U dosadašnjoj saradnji sa Organizacijom Severnoatlantskog pakta, Vlada Srbije je zaključila dva sporazuma pod okriljem programa Partnerstvo za mir. Jedan je potpisao ministar Dragan Šutanovac 2008. godine i to vezan za bezbednost informacija i Kodeks postupanja, a potpisnici su osim članica NATO, 39 država partnera, i veoma uticajne države na međunarodnoj sceni, kojima članstvo u NATO neće biti spoljnopolitički cilj: Rusija, Kuvajt, Ujedinjeni Arapski Emirati, Australija, Japan i četiri međunarodne organizacije.

Drugi, Sporazum između Vlade Srbije i Grupe nacionalnih direktora NATO za kodifikaciju o usvajanju NATO kodifikacionog sistema, potpisao je državni sekretar Dušan Spasojević 2010. godine. Ovaj sporazum, pored država članica NATO, potpisalo je i 28 država partnera među kojima Rusija, Ukrajina, Makedonija, Brazil, Australija, stoji u odgovoru Vlade Srbije na poslaničko pitanje“. Cit. po: S. Stanković, „Potpisali, a nismo u NATO“, *Dnevnik*, 3. 10. 2011, str. 3.

„Upitan da li će vojna neutralnost Srbije otežavati integracije sa Evropskom unijom, Šutanovac je istakao da su za Srbiju u ovom periodu prioritet integracije sa EU i da odnosi neutralnosti sa NATO neće kočiti dijalog sa EU... (Takođe) on je istakao da je sa predstavnicima NATO razgovarao o odnosima Kfora i Vojske Srbije i ocenio da su ti odnosi na tehničkom nivou zadovoljavajući,¹⁴ ali ne i na političkom nivou, jer Kfor nije trebalo da učestvuje u formiranju kosovskih bezbednosnih snaga”.

Srbija će biti u NATO i ako ne bude članica – obrazlaže ministar odbrane Srbije: „Srbija, nažalost, ima iskustvo sa NATO iz 1999. godine koje nema nijedna zemlja koja je pristupala Alijansi. Srbija se nalazi u specifičnoj situaciji koju je jako teško definisati i objasniti zemljama koje nisu imale to iskustvo. S druge strane, naš prioritet je Evropska unija. Dobili smo uveravanja da članstvo u okviru NATO neće biti smetnja na putu Srbije ka evropskim integracijama. Srbija ima dobru bilateralnu saradnju sa svim ključnim članicama NATO.¹⁵ Vojna saradnja sa pojedinim zemljama koje su članice Alijanse temelj su saradnje između naše dve zemlje, kao u slučaju SAD i Norveške...”

„Šta je dosad Srbija iskoristila od 'Bezbednosnog sporazuma'?: „Time što još nemamo kancelariju u Briselu, imamo problem u komunikaciji i razmeni informacija. Naše prisustvo bi omogućilo ostvarivanje čvršće saradnje u oblasti vojnog školstva, zdravstva, pripremana za učešće u zajedničkim operacijama... bolje bismo promovisali ne samo naš sistem odbrane, već i kroz pojedine projekte imali koristi i u nauci, ekologiji, energetici”.¹⁶

¹⁴ General Mauro de Vincentis, šef NATO kancelarije za vezu u Beogradu: „Znam... da je nivo saradnje i uzajamno poverenje ostvareno sa Vojskom Srbije na visokom nivou. Srpski vojni zvaničnici su u stalnom kontaktu s NATO mirovnim snagama na Kosovu, i od 1999. prisustvuju redovnim zajedničkim sastancima u cilju razmene informacija koje se tiču sigurnosti i bezbednosti situacije sa obe strane administrativne linije. Mislim da trenutno ne postoje razlozi da se ova saradnja prekine, ona se jedino može poboljšati... (Srbija je i dalje duboko podeljena oko ulaska u NATO. Kakva su vaša očekivanja, je li to jedina perspektiva s obzirom na okruženje u kojem se zemlja nalazi?) – Donošenje tako delikatne odluke je na Vladi Srbije, koju su za to ovlastili njeni građani. Tako da ja ne mogu da predvidim da li i kada će Srbija da se pridruži NATO. Ono što mogu da kažem je da NATO nikada nije, niti će pritiskati Srbiju da krene u tom pravcu. NATO je u potpunosti zadovoljan odlukom srpskih vlasti da pristupi programu PzM i u potpunosti uveren da je ta vrsta odnosa na obostranu korist...”

Imajte u vidu da se zahtevi za pristupanje NATO umnogome poklapaju sa zahtevima za ulazak u EU, na čemu Srbija već radi. I, uz dužno poštovanje prema neutralnosti, sticanje saveznika koji se uzajamno pomažu u održavanju bezbednosti i stabilnosti doprinosi da zemlja bude privlačna za investicije. Takođe, iskustva zemalja Istočne Evrope pokazuju da se značajan deo reformi institucija sprovodi upravo u pripremnom periodu i ubrzo nakon priključenja NATO”. Cit. po: Intervju: General Mauro De Vincentis, „Kfor neće upotrebiti silu” (D. Milinković), *Novosti*, 18. 10. 2011, str. 2.

¹⁵ Pripadnici Vojske Srbije u mirovnim misijama pri UN i EU: osam pripadnika VS („sanitetski tim za evakuaciju vazdušnim putem”) u DR KONGU; četiri vojna posmatrača u LIBERIJI; tri vojna posmatrača u OBALI SLONOVAČE; četrdeset i pet pripadnika VS (pešadijski vod / posmatrač) na KIPRU; pet pripadnika VS u LIBANU; dva srpska vojna lica (deo tima Francuske fregate – borba protiv „gusara”) u SOMALIJI (vodama Somalije). Videti: Bojana Anđelić, „Petorica srpskih oficira zavodili mir u Libanu”, *Blic*, 4. januar 2012, str. 11.

¹⁶ Videti: Ministar odbrane Srbije Dragan Šutanovac: „Srbija će biti u NATO i ako ne bude članica” (Ivana Pejčić), *Danas*, 4–5. 4. 2009, str. II.

O budućem „programu aktivnosti“ između Srbije i NATO, generalni sekretar Severnoatlantske alijanse Jap de Hop Shefer, ističe: „Vrata NATO su otvorena za sve evropske demokratije koje su voljne i sposobne da doprinesu evroatlantskoj bezbednosti. Pridruživanje Alijansi stvar je nacionalne odluke, i na to pitanje jedino Srbija može da odgovori. Srbija i sve ostale države Zapadnog Balkana mogu se pridružiti NATO, ukoliko podnesu zahtev za članstvo i pokrenu neophodne reforme kako bi ispunile kriterijume. Sve države Zapadnog Balkana mogu, ako to žele, da krenu putem kojim je pošla Slovenija, kojoj su se sada pridružile Albanija i Hrvatska...”

Cilj programa Partnerstvo za mir je da omogući konsultacije i praktičnu saradnju između Alijanse i njenih partnera. U tom kontekstu, Srbija i NATO nedavno su dogovorili program aktivnosti koji obuhvata širok delokrug oblasti, od kurseva stranih jezika i medicinskih usluga do vojne obuke... Partnerstvo za mir na posredan način, takođe, dovodi do veće otvorenosti i poverenja između država učesnica i kao takvo doprinosi regionalnoj bezbednosti. Taj program je dobra osnova za uzajamne konsultacije, regionalnu saradnju i izgradnju poverenja. Međutim, dugoročno gledajući, veliki sam pobornik evroatlantske integracije Zapadnog Balkana i, zapravo, smatram da je evroatlantski put nužan za održivu stabilnost u regionu. Ipak, na pojedinim državama je da odluče dokle žele da idu u integraciji...

Sve odluke koje je NATO doneo u vezi sa snagama KFOR posle proglašenja nezavisnosti Kosova usvojene su jednoglasno. Postigli smo konsenzus o važnim pitanjima kakva su naša buduća uloga na Kosovu i naša dalja posvećenost Rezoluciji 1244 SB UN, i to uprkos činjenici da je većina članica NATO priznala Kosovo, a neke nisu. U istom duhu NATO i Srbija mogu raditi zajedno i postojaće – bez obzira na razlike – dosta toga zajedničkog. Jasan je interes i Srbije i NATO da na Kosovu vladaju stabilnost i mir, uz garantovanje bezbednosti kako većini, tako i manjini.¹⁷

I najnovije „poruke“ lidera NATO glase: „Od Srbije zavisi jačanje partnerstva.“ Naime, 4. aprila 2009. godine u Strazburu, lideri NATO izrazili su „spremnost za razvoj partnerstva, političke konsultacije i praktičnu saradnju“ sa Srbijom, poručivši da su za to „bitni volja i koraci srpskih vlasti“... (Takođe) „pozvali su Srbiju da podrži dalji napredak ka učvršćenju mira i reda na Kosovu“. „Šefovi država i vlada Atlantskog saveza istakli su volju da saradnju sa Srbijom pospeše razradom Individualnog akcionog plana za partnerstvo (IPAP) i nastavkom podrške Srbiji u sprovođenju reformi odbrane“ („IPAP je konkretan instrument Partnerstva za mir, u čijem okviru je uspostavljena početna saradnja Srbije i NATO“). Lideri Atlantskog saveza su poručili i da „pozdravljaju i podržavaju stavove srpske vlade o spremnosti za uključivanje u evroatlantske integracije“.¹⁸

¹⁷ Videti: Generalni sekretar Severnoatlantske alijanse Jap de Hop Shefer: „Na Balkanu nema nadmetanja između Rusije i NATO“ (Miloš Mitrović), *Danas*, 4–5. 4. 2009, str. III.

¹⁸ Videti: N. Radičević, „Danac Rasmunsen novi generalni sekretar NATO-a“, *Politika*, 5. 4. 2009, str. 3; videti: Intervju: Jap de Hop Shefer, generalni sekretar NATO o mestu Srbije u integracijama i zahlađenju odnosa posle formiranja Kosovskih bezbednosnih snaga, „Sami krojite sudbinu“ (Goran Čvorović), *Novosti*, 15. 4. 2009, str. 2.

Kakav je stav VS prema evroatlantskom putu Srbije? Još 2007. godine general-potpukovnik Mladen Ćirković ističe: „Odgovor je krajnje jednostavan. Prošlo je vreme dilema – u smislu da ili ne. Definitivno Srbija ne sme da dozvoli da bude mimo svih svetskih procesa. Smatram da vojska predstavlja resurs koji može da ubrza uključivanje Srbije u sve oblike integrisanja – i evropske i evroatlantske integracije. Tražiti budućnost u distanciranju od toga, koji god da je izgovor u pitanju, jeste proizvod nedovoljnog promišljanja i neshvatanja realnosti i neshvatanja savremenih tokova kojima mora da se teži. Zapravo i ne mora, ali je jasno kakva bi nam onda budućnost bila. Dakle, integrisanje je potrebno u što većoj meri, kao i korišćenje vojske kao resursa za jače i brže priključke tim tokovima.¹⁹ To je jedina perspektiva za društvo i sve ostalo. Znam za kočnice i probleme koji stoje na tom putu, nadam se da će i to biti prevaziđeno i da ne gubimo više vreme jer nas izgubljeno vreme skupo košta. Primera radi, Vojnomedicinska akademija u Sofiji odabrana je za centar medicinskog zbrinjavanja u regionu, iako u Beogradu imamo Vojnomedicinsku akademiju koja je neuporedivo kvalitetnija institucija. Mnogo smo izgubili time...”²⁰

„Koliko evroatlantske integracije mogu biti korisne za jug Srbije?”

Džejms Meki, predstavnik Odeljenja za javnu diplomatiju NATO iz Brisela: „Svaki pojedinac želi da živi u društvu u kome vlada mir i vladavina prava. U kome ima poverenja u policiju i pravosuđe. To podrazumeva i lišavanje straha od organizovanog kriminala i terorizma, to se u svakodnevici ne povezuje kad je u pitanju NATO, ali to je misija ove organizacije”, navodi Dž. Meki. On ističe i „podršku kroz projekat mini-grantova vredan 10 miliona evra za pripadnike Vojske Srbije koji su se povukli iz aktivne službe, a koji su dobili šansu da pokrenu svoj mini-biznis i ponovo se integrišu u zajednicu”. Reč je o broji od šest hiljada lica koja su na ovaj način dobila novu šansu.²¹ Pored saradnje sa Ministarstvom odbrane Dž. Meki je naveo i saradnju sa MUP Srbije, vezano za sektor koji se bavi vanrednim situacijama, i pomoći

¹⁹ „Treba podsetiti na činjenicu da je otklon prema evroatlantskim integracijama imao i konkretne posledice. Najznačajnija među njima je svakako smenjivanje, u decembru 2008. godine, načelnika Generalštaba Vojske Srbije, generala Zdravka Ponoša, koji je slovio za zagovornika bliskijih odnosa sa NATO...” Cit. po: Nacionalne manjine: Ljudska prava, demokratija i nasilje, Srbija 2008: Godišnji izveštaj Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2009, str. 314.

²⁰ Cit. po: Komandant kopnenih snaga general-potpukovnik Mladen Ćirković predstavlja snage kojima komanduje i saradnju VS sa Kforom, „Vruća linija u bilo koje doba dana ili noći” (Daniel Šunter), *Danas* (preneto iz *Evroatlantske revije*), 20-21. januar 2007, str. XII-XIII.

²¹ „Oficiri postali cvečari”: „U reformi oružanih snaga oni su ostali – prekobrojni. Zahvaljujući ovom programu, 4.500 bivših vojnika pokrenulo je sopstveni biznis, steklo novo zanimanje ili je podržano savetom ili usavršavanjem. Program prekvalifikacije, koji se završava ove godine, finansiran je iz budžeta, ali i donacijama stranih partnera – kažu u Ministarstvu odbrane. Najviše smo saradivali sa članicama „Partnerstva za mir” i NATO, koji su osnovali Poverilački fond. Među 18 članica vodeću ulogu imala je Norveška. U projekte pomoći za zbrinjavanje viška vojnog kadra slilo se gotovo sedam miliona evra”. Cit. po: R. Dragović, „Više od 6000 prekobrojnih pripadnika Vojske Srbije promenilo posao”, „Oficiri postali cvečari”, *Novosti*, 12. 8. 2011, str. 5.

građanima u takvim okolnostima. Kapaciteti su u tom pogledu značajno povećani... (jer) je od ključne važnosti da 'uz podršku NATO svaka zemlja, pa i Srbija, koja teži članstvu u EU, doseže stepenicu više ka tom cilju', jer samo u bezbednim zemljama se ulaže strani kapital".

Predstavnik Ministarstva odbrane Srbije Zoran Putica: „Srbija ima konkretnu saradnju sa NATO kroz Partnerstvo za mir... Srbija ima dva strateška dokumenta koji sadrže i oblike i nivo saradnje u sektoru bezbednosti, koji su usvojeni u Skupštini Srbije nakon široke javne debate. Osnove politike nacionalne bezbednosti vidimo u jačanju vlastitih odbrambenih kapaciteta,²² u evropskoj spoljnopolitičkoj orijentaciji²³ i u aktivnom učešću u procesu delovanja sa međunarodnim subjektima²⁴ u izgradnji globalne i regionalne bezbednosti...“²⁵

„Kakvu saradnju ostvaruju Vojska Srbije i KFOR (i koliko je ona uspešna u praksi)?“

„Saradnja između naše vojske i KFOR na teritoriji Kosova i Metohije vrlo je uspešna i postoji čitav niz oblika kooperacije. Reč je o saradnji na nivou naših jedinica raspoređenih sa ove strane administrativne linije i jedinica Kfora raspoređenih sa druge strane. Ti sastanci mogu biti redovni, planski i vanredni po potrebi... Drugi, viši nivo saradnje je koordinacioni, na nivou jedne zone, odnosno jednog rejona gde se izvršava zadatak... Treći nivo je komandni, tu se sastaju komandanti sektora – u našem slučaju komandanti brigada, a kod KFORA komandanti Multinacionalnih taktičkih snaga (koje su se doskora zvale 'multinacionalne brigade'). Imamo i sastanke na najvišem nivou, na kojem se sastaju načelnik generalštaba VS i komandant KFORA...“

Sledeći oblik saradnje, povezanosti i koordinacije VS i Kfora jesu vruće linije. Komande naših imaju direktne veze sa komandama Multinacionalnih

²² „Na Dunavu kod Negotina: Čišćenje od bombi“: „Nemačka multinacionalna kompanija 'Sitera' počela je čišćenje luke Prahovo na Dunavu kod Negotina, u čijoj se zoni nalazi najmanje pet neeksploziviranih avionskih raketa iz vremena NATO bombardovanja 1999. godine... vrednost posla je 3,5 miliona evra... čišćenje će trajati 18 meseci...“ Cit. po: *Novosti*, 19. 6. 2011, str. 5.

²³ „Pešadijski vod od 38 pripadnika Vojske Srbije krenuo je 23. 9. 2011. sa Vojnog aerodroma u Nišu u MIROVNU MISIJU NA KIPAR gde će biti angažovan u sklopu multinacionalnih snaga pod OKRILJEM UJEDINJENIH NACIJA“. Cit. po: B. Janačković, „Prvi srpski vod otišao u Misiju UN na Kipar“, „Teško je, ali smo ponosni“, *Blic*, 24. 9. 2011, str. 13.

²⁴ „Pripadnici Ministarstva odbrane poslani u Čad kao deo norveškog kontingenta“: „Prema odluci Narodne skupštine, naši pripadnici angažovaće se od 2009. godine do kraja maja 2010. godine. Tom odlukom obuhvaćene su dve rotacije. Prvi kontingent činilo je šest pripadnika, vrhunskih lekara s Vojnomedicinske akademije – jedan hirur, jedan anesteziolog, jedan ortoped i tri instrumentara i tehničara. Oni su bili u Čadu do kraja oktobra. Druga smena je otišla u ČAD sredinom oktobra 2009, a tada se prvi tim vratio u zemlju. Drugi tim će ostati u Čadu do sredine maja 2010. godine, u zavisnosti od uslova u misiji, odnosno do kraja mandata odobrenog od Narodne skupštine. Da li će se učešće Srbije u misiji posle toga nastaviti zavisice od političke odluke i od interesovanja druge strane da učestvuju kao kontributori...“ Cit. po: Pukovnik Jelesije Radivojević, načelnik Centra za mirovne operacije Generalštaba VS, „Srbija u mirovnoj misiji u Čadu“, *Evroatlantska REVIJA*, br. 9–10, 2009/2010, str. 17 (17–19).

²⁵ Cit. po: Vojkan Ristić, „NATO kao stepenica bliže EU“, *Danas*, 9–10, jul 2011, str. VIII.

taktičkih snaga Kfora... Treći oblik saradnje su jednovremene patrole, a postoji mogućnost da se pređe na viši nivo saradnje, odnosno na neku vrstu zajedničkih patrola. Jednovremene patrole uvedene su od 2002. godine. U proseku izvedemo oko 25 jednovremenih patrola mesečno”.²⁶

Na jugu imamo problema sa stanovnicima na teritoriji KiM koji ilegalno seku šumu, dok na severnom delu imamo druge probleme,²⁷ poput šverca cigareta i druge nedozvoljene robe. Nelegalne aktivnosti kreću se od šverca razne vrste komercijalne robe pa sve do šverca ljudi koji je u poslednje vreme znatno povećan. Najčešće je reč o pokušaju prebacivanja albanskih državljana u Zapadnu Evropu... Izveli smo zajedničku vežbu sa američkim

²⁶ Recimo, „Konferencija koju je u Beogradu organizovala Komanda za transformaciju NATO, otvorila je i pitanje promene statusa Kopnene zone bezbednosti na jugu Srbije, ustanovljenu Kumanovskim sporazumom iz 1999. – ključne odredbe: povlačenje srpskih snaga sa KiM izvan pojasa od pet km Kopnene zone bezbednosti; zona vazdušne bezbednosti obuhvata 25 km od pokrajinske granice Kosova prema unutrašnjosti (uže) Srbije (2001. svedeno na 5 km); Kopnena zona bezbednosti definisana je kao zona od 5 km uz pokrajinsku granicu Kosova prema unutrašnjosti uže Srbije; komandant Kfora kontroliše upotrebu vazdušnog prostora nad Kosovom i Kopnenu zonu bezbednosti – o čemu su, na marginama ovog skupa razgovarali i načelnik Generalštaba VS Miloje Miletić i predsedavajući vojnog komiteta NATO admiral Đanpaolo di Paola.

„Postoji interes da se razgovara o modifikaciji i implementaciji Vojnotehničkog sporazuma – istakao je general Miletić. Rešavanje ovog pitanja značajno je za naše odnose sa NATO, kao i za relaksaciju ukupnih odnosa... Ključni deo sporazuma koji je zreo za promenu je ukidanje specijalnog režima bezbednosti u pojasu uz administrativnu liniju sa Kosovom i Metohijom. Glavni argument Srbije je da je rat odavno završen, a da Srbija i NATO više nisu neprijatelji...” U Kopnenoj zoni bezbednosti „...koja se u obliku potkovice proteže duž 384 kilometara administrativne linije, raspoređeno je više od 20 vojnih baza... VS, zajedno sa policijom, kontrolišu kretanje kroz zonu, a redovno se organizuju i zajedničke patrole sa snagama Kfora”. Cit. po: R. Dragović, „Srbija i NATO ponovo će razmatrati mogućnost ukidanja Kopnene zone bezbednosti”, „Kumanovo pod lupom”, *Novosti*, 19. 6. 2011, str. 5.

²⁷ „Srbi sa severa Kosmeta ističu da barikade nisu uperene protiv vojnika Kfora, već protiv kosovskih carinskih službenika i predstavnika Euleksa?”

Erhard Drevs, komandant Kfora na KiM: „Iskreno, odluke o blokadi puta za mene su neprihvatljive. Znam da mnogi Srbi sa severa nisu zadovoljni zbog ovih prepreka i jedino što žele jeste da nastave da žive normalnim životom. Stoga, ja bih se zapitao za legitimnost tih barikada. Zaustavljanje Euleksa, evropske misije za vladavinu prava, Kforu nije prihvatljivo. Sloboda kretanja je cilj naše misije i mi nećemo prihvatiti bilo koji drugi ishod. Blokiranje saobraćaja nije održivo stanje na terenu”. Cit. po: Intervju. Erhard Drevs, komandant Kfora, „Srbi nisu neprijatelji” (Dragana Zečević), *Novosti*, 29. 12. 2011, str. 2.

„Možemo li doći u situaciju da se ponovi ‘Oluja’ na severu Kosova?... Ima li Vojska Srbije plan za takav scenario?”

Ministar odbrane u Vladi Srbije: „Prvo, po Kumanovskom sporazumu, naša vojska nema pravo ulaska na KiM. Drugo, mislim da smo, i u ovim poslednjim događajima, dokazali sumnjičavima u međunarodnoj zajednici da je izvršena demokratizacija odbrambenih struktura i da je Vojska pod kontrolom civilne vlasti. Čekao se naš pogrešan korak, da uđemo u sukob s Kforom i međunarodnom zajednicom, a u toj situaciji bi se Tačijev plan potpuno ispunio. RADIKALNI POTEZI, RATNE OPERACIJE, SILA, MOGU DA NAS ODVEDU U VEĆ VIĐENO. A GDE GOD SMO TAKO REAGOVALI U PROŠLOSTI – SRBA VIŠE NEMA. Nema sumnje da bi tako bilo i ovog puta”. Cit. po: Intervju: Dragan Šutanovac, ministar odbrane, „Sad je vreme da budemo mudri” (Danijela Milinković), *Novosti*, 19. mart 2011, str. 2.

pripadnicima Kfora na teritoriji Bujanovca. Naziv je bio medicinska evakuacija...” – ističe Mladen Ćirković, general-potpukovnik VS u intervjuu „Evroatlantskoj reviji”.²⁸

Prilog: Nemački pogled na evroatlantski put Srbije²⁹

„Perspektive Srbije i Kosova za pristupanje NATO su za sada usko povezane. Razgovor o NATO u Srbiji protiče fundamentalno drugačije nego u svim drugim zemljama Balkana. Vazdušne operacije NATO 1995. (Bosna) i 1999. (Kosovo, bez odluke Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija)³⁰ i njihova propagandna priprema od strane Miloševićevog režima, kao i izjava o priznavanju nezavisnosti Kosova za sada od strane 24 od 28 članica NATO (protiv veta Srbije i Rusije), stvorili su duboku distancu prema NATO. Zato ne čudi što se javno ne sprovodi ozbiljna debata o pristupanju NATO. Proširenje ka Evropskoj uniji i NATO su u Srbiji dve odvojene stvari. Racionalna strana „brzog puta” se negira, a nepoverenje prema Alijansi dominira.

Interno formiranje mišljenja Srbije po ovom pitanju ukopano je u stadijumu difuzne tabuizacije, sa nekim inkonzistentnostima. S jedne strane je skupština decembra 2007, neposredno pre izjave o nezavisnosti Kosova, sledeći odgovarajuću rezoluciju DSS Vojslava Koštunice, demonstrativno izjavila „oružanu neutralnost” Srbije; s druge strane, ta neutralnost treba da traje samo onoliko dugo dok referendum ne donese definitivnu odluku. S jedne strane je Srbija 2006. postala članica Partnerstva za mir, a od januara 2009. raspolaže „Planom za individualno partnerstvo” (IPP) sa aktivnostima

²⁸ Cit. po: *Danas*, 20–21. januar 2007, str. XII.

²⁹ Dr Rafael Biermann, „Die Länder des westlichen Balkan auf dem Weg in die NATO. Vom Krisenmanagement zur Integration”, op. cit., S. 166–170.

³⁰ „NATO se svesno nije obratio Savetu bezbednosti UN. Razlog za to je ležao u pretećem vetu Rusije i Kine. Međutim, pošto bi NATO reagovao i posle odbijanja od strane Saveta bezbednosti, odustalo se od tog obraćanja. Na taj način je ipak sprečena demontaža Saveta bezbednosti UN.

Zahtev u Skupštini UN u punom sastavu da se osudi ovaj manevar, nije bio uspešan. Činilo se da većina država ima osećaj za nedostatke prava naroda, i odbijala je da napadne s leđa NATO u vezi sa pretećim genocidom. Inače razne rezolucije UN narednih godina potvrđuju centralni model razmišljanja ‘zaštite odgovornosti’. U krajnjoj liniji je i zbog iskustva na Kosovu rasla volja za mešanjem u unutrašnje stvari kada jedna država u smrtonosnoj nameri zloupotrebljava svoj monopol sile. Da li su time radnje NATO-a 1999. godine ‘izlečene’ u pravnom smislu, pravni stručnjaci mogu da se spore. Kada se međutim, zauzme stav tadašnjih aktera, čovek se ponovo nađe tačno u dilemi u kojoj su ovi morali da donesu svoje odluke.

Nije bilo samo sporno ‘pravo na rat’, nego i ‘pravo u ratu’. Jer, napadi NATO su pogađali brojne civilne žrtve. NATO je to činio sa lapidarnom napomenom na ratno uobičajene kolateralne štete – što je neprikladno ophođenje. SAD nisu obavestile nemačku stranu o tačnoj strategiji vazdušnog rata i o definiciji cilja, što je bilo posebno fatalno kada su potrošeni vojni ciljevi. Tu se odslikavala klasična nemačka dilema bezbednosti, naime biti upućen na pomoć atlantskog partnera, ali da se nema pravi uticaj na njegovu strategiju...”

Cit. po: Ludger Volmer, „Der notwendige Krieg”, *Blätter für deutsche und internationale Politik*, Nr. 3, 2009, S. 85–92.

koje uglavnom finansira NATO, i održava diplomatsko predstavništvo u Briselu – na kraju krajeva, kako se argumentuje, program Partnerstva za mir dozvoljava samodiferenciranje, a i Rusija je članica. S druge strane, raste shvatanje da se dugoročno ne mogu izbeći ni NATO ni SAD. U konferencijskim salama nekih nevladinih organizacija i u partijskim centralama liberalnog političkog spektra se o tome razgovara nijansirano. S jedne strane se snažno kritikuje ponašanje NATO na Kosovu³¹ koje se nakon izjave o nezavisnosti zemlje i dalje orijentiše ka Ahtisarijevom planu – na primer što se tiče izgradnje „Bezbednostnih snaga Kosova” od strane NATO. Srbija je kao reakciju na to najpre prekinula sve vojne kontakte visokog ranga sa NATO.³² S druge strane, upravo NATO štiti Srbe na Kosovu od napada albanske etničke većine, i time u krajnjoj liniji sprečava bekstvo iz enklava. Na kraju krajeva, Srbija je u Rusiji videla najboljeg garanta za svoje teritorijalno potraživanje Kosova, ali je s druge strane bila konsternirana zbog ruskog ponašanja u konfliktu oko Gruzije, ne samo u pogledu kršenja teritorijalnog integriteta, nego više zbog pomaganja secesiji, što je u očima Srbije značilo miniranje sopstvene logike argumentacije u kosovskom konfliktu.

NATO, koji je Srbiji 2006. godine na samitu u Rigi iznenađujuće otvorio vrata ka Partnerstvu za mir, što je uglavnom kritikovano, dobro zna da Srbija ima ključnu geostratešku poziciju za budućnost Balkana. Takođe zna za demokratsko dejstvo socijalizacije koje već razvija približavanje NATO. Zatim, zna za dejstvo regionalne stabilizacije ukoliko jednog dana sve zemlje

³¹ „Svako u Briselu, Vašingtonu i drugde zna da je NATO akcija na Kosovu 1999. godine bila u suprotnosti sa pravima naroda pošto je preduzeta bez mandata UN. Istovremeno je bila i politički i vojno ‘perfektna promašaj’ i ohrabrila Kosovare da izvrše sve više nasilničkih dela i kršenja zakona. Ipak se stalno tvrdi da je na Kosovu morala da se spreči ‘humanitarna katastrofa’ koju su prouzrokovali Srbi. Ista nikada nije postojala, ali jesu briljantno inscenirane kamuflaže OVK – ‘masakr u Račku’, ‘akcija potkovicica’ – što je u Istočnoj Evropi analizirano detaljno.

NATO je Miloševiću postavio jedanaest ultimatumata nakon kojih nije došlo do dela. Iz ove zamke verodostojnosti je hteo da se oslobodi marta 1999. prilikom ‘pregovora’ u Rambujeu tako što je Srbima postavio ucenjiivačke zahteve koje, kako tvrdi Rudolf Augstein u ‘Spiegel’-u, ‘nijedan Srbin sa školskim obrazovanjem ne bi mogao da potpiše’. Na Kosovu nije pretio ‘novi Aušvic’ (ministar spoljnih poslova *Joschka Fischer*), nego je izvršen vazdušni napad NATO-a koji je bio prekriven neverovatnom maglom laži i manipulacija. To je vrlo precizno dokazao 8. februara 2001. film WDR-a ‘Počelo je sa laži’. Ko se tada suprotstavio zvaničnim lažima vlade, imao je dosta neprijatnosti – kao na primer finski tim patologa pod rukovodstvom Helene Rante koji je odbio da dokaže nepostojeći ‘srpski masakr’, i nakon toga je obavezan na ćutanje koje je g-đa Ranta prekinula tek oktobra 2008. odavanjem tajne.

U filmu WDR-a iz 2001. godine je Norman Brown, diplomat SAD na Kosovu, rekla: ‘Do početka NATO vazdušnih napada nije bilo humanitarne katastrofe. Ona je nastala tek sa NATO-om: Kosovski Albanci su bežali pred NATO bombama, 360.000 njih je pobešlo u Makedoniju (koja za to nije dobila ni dinara međunarodne ‘kompenzacije’). Posle nekoliko nedelja su se svi vratili, kao i njih 125.000 ‘turista – pljačkaša’ iz Albanije. I jedni i drugi su se ustremili na Srbe – u ‘fašističkom teroru’, koga bi Albanci trebalo da se ‘stide’, kako je kritikovao tada međunarodni ugledni publicista sa Kosova Veton Suroi...’ Cit. po: Wolf Oshlies, “Der illegitime Krieg”, *Blätter für deutsche und internationale Politik*, Nr. 3, 2009, S. 93–99.

³² Bliže o tome: Attila Kiraly, “Machtropolitik um das Kosovo, *WeltTrends*”, *Zeitschrift für internationale Politik*, Köln, N. 59, März/April 2008, 16. Jahrgang, S. 16–17.

Balkana postanu članice organizacije i time moraju kontinuirano da usklađuju svoje bezbednosne interese u Briselu. Zato neskriveno i dalje propagira približavanje Srbije NATO, na primer u Strazburškom komuniqueu:

„Mi smo spremni da dalje razvijamo naše partnerstvo, posebno razradom Akcionog plana za individualno partnerstvo i kontinuiranom podrškom naporima Srbije da reformiše odbranu. Sve mogućnosti za partnerstvo u NATO radi političke konsultacije i praktične saradnje ostaju otvorene za Srbiju. Volja i učinak srpskih vlasti su odlučujući za dalje produblјavanje našeg partnerstva.“

Kao ozbiljna ograničenja se na kraju navode ključne reči koje su merodavne za srpsko distanciranje od NATO:³³ Kosovo i „puna saradnja“ sa Međunarodnim tribunalom u Hagu (ICTY), posebno u vezi sa još uvek neuhvaćenim verovatnim ratnim zločincima Ratkom Mladićem i Goranom Hadžićem.

Na kraju krajeva se radi o pitanju bezbednosno-političkog identiteta Srbije koji ovu zemlju, kao i mnoga druga politička pitanja, razdvaja. Argumenti protivnika NATO se na prvi pogled čine prihvatljivim: na osnovu dosadašnjih iskustava, Alijansa se prevashodno posmatra kao vojni savez, dok se politički kvalitet suprotno tome zapostavlja; i kao i u Hrvatskoj, odbija se učešće u globalnim misijama, posebno ako one nemaju mandat Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija, pošto uglavnom nedostaje svest o odgovornosti Srbije van sopstvenog regiona. Posebno postoji, s pravom, strah od distanciranja od Rusije ukoliko Srbija pređe u „tabor“ NATO – to bi verovatno imalo povratno dejstvo na rusku politiku prema Kosovu.

³³ Već rat protiv Srbije i Crne Gore 1999. godine uz nemačko učešće pružio je dokaz da „nova normalnost“ može da obuhvata i ratne radnje. Prvi put posle Drugog svetskog rata nemački vojnici ponovo su korišćeni van nemačkih granica u ratnom angažmanu. Pre nego što su iscrpljene mogućnosti civilnog rešenja konflikta, NATO je uz uključjenje Nemačke poveo rat suprotan pravu naroda protiv Srbije predsednika Slobodana Miloševića. 78 dana su NATO avioni, između ostalog i nemački, bombardovali srpske gradove, kao i pozicije srpske armije na Kosovu. Bilo je mnogo mrtvih, uglavnom civila, koji su u ciničnom vojnom žargonu omalovažavani kao „kolateralna šteta“.

Crveno-zelena savezna vlada, posebno ministar odbrane Rudolf Šarping (*Rudolf Scharping*) i ministar spoljnih poslova Joška Fišer (*Joschka Fischer*), su se tada zalagali za oružanu intervenciju. Usled nasilnog progona stanovništva Kosova od strane Srba, Fišer je prizvao sledeću dogmu: „Ja nisam samo naučio: Nikada više rat, nego i: Nikada više Aušvic“. On je ovo poređenje upotrebio kako bi oklevajuću nemačku javnost ubedio u neophodnost nasilnog postupka protiv Miloševićeve Srbije. U saveznom parlamentu su delegati svih partija bili pod znatnim pritiskom da slede politiku vlade. Nemačko stanovništvo ovog puta nije protestovalo, nego je ćutke prihvatilo ovaj rat jer je propagirani argument zaštite ljudskih prava bilo uglavnom ubedljiv.

Učešćem u ratu na Kosovu bilo je praktično sprovedeno ono što je savezni kancelar Gerhard Šreder (*Gerhard Schröder*) (SPD) kasnije nazvao „uklanjanjem vojnog tabua“. Sada je i ministar odbrane Peter Štruk (*Peter Struck*) (SPD) mogao da objavi svoje kako provokativno, tako i argumentativno, ali nikad dokazano određivanje pozicije: Bezbednost SR Nemačke se danas brani „i u Hindukušu“, dakle, potencijalno u celom svetu. Dr Wolfram Wette, „1939 bis 2009: Lügen im Dienste des Krieges“, *Blätter für deutsche und internationale Politik*, Jahrgang 54, Heft 9, 2009, S. 83–94.

Ipak će srpska politika dugoročno morati da se suoči sa tri teška pitanja. Prvo se tiče same perspektive NATO. Da li su neutralnost i demilitarizacija ili čak približavanje Rusiji stvarne alternative članstvu u NATO? Ili bi približavanje NATO trebalo da se iskoristi kao sredstvo da se obnove odnosi sa Vašingtonom? Koja dejstva bi to imalo po Srbiju kada bi svi njeni susedi postali članovi NATO? Srpske ambicije za dodatno približavanje NATO bi ubuduće mogle da se blokiraju kada bi zemlje kao što su Albanija ili Hrvatska, slično Grčkoj, iskoristile svoje članstvo u NATO kao polugu da prate svoje sopstvene nacionalne interese. Ne lišava li dugoročno Srbija sebe važnih mogućnosti uticaja ako nema glas u centralnom gremijumu međunarodne bezbednosti, kao što je Savet NATO? Da li u tom slučaju dozvoljava drugima da odlučuju o njenoj budućnosti?

Drugo pitanje tiče se odvajanja koje je trenutno u toku, članstva u EU (kome se stremi) od članstva u NATO (koje se odbija).³⁴ Nisu li države EU i u Bosni i na Kosovu već niz godina najodgovornije? Nisu li one učestvovala u bitnim odlukama NATO, pa čak ih i inicirale? Na kraju krajeva, SAD i Kanada su jedine države van Evrope u NATO. Štaviše, da li takvo odvajanje može u principu da ima smisla ako se politički uslovi za oba članstva preklapaju u važnim oblastima? Na primer, „puna saradnja” sa Tribunalom za Jugoslaviju je osnovni uslov kako za članstvo u NATO, tako i za članstvo u EU. Nedovoljna saradnja sa Međunarodnim tribunalom u Hagu je već dve godine prolongirala približavanje Srbije NATO u obliku članstva u Partnerstvu za mir, i trenutno sprečava implementaciju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa EU (zbog holandskog veta). Takođe je i razjašnjenje etničkih teritorijalnih konflikata (prema studiji o proširenju NATO iz 1995) fundamentalan uslov za poziv za pristupanje NATO, kao i EU. EU je do sada iz razumljivih razloga izbegavala ovu „prepreku za razgovore” o dosadašnjim pregovorima. Međutim, jednoglasna ratifikacija pristupanja Srbije EU od strane svih država članica malo je verovatna sve dok Beograd ne prizna Kosovo, bojkotuje sve međunarodne susrete sa učesćem Kosova i sprečava misiju EU na Kosovu (EULEX).³⁵

S druge strane, pristupanje Srbije EU dugoročno bi moglo da ponudi bezbednosno-politički identitet koji bi članstvo u NATO učinio manje hitnim –

³⁴ „Krajem oktobra 2010. godine, u organizaciji Centra za evroatlantske studije, u Beogradu je održana konferencija ‘posvećena odnosima Srbije i NATO’. Nemački ambasador u Beogradu Wolfram Mas je taj odnos definisao na sledeći način: ‘Za mene je logično da članica EU bude i članica NATO. To pitanje (za Srbiju) doći će na red posle ulaska u EU. Za mene nije tu pitanje da li treba (Srbija) postati članica NATO, već kada’. Cit. po: Redakcijski tekst: Wolfram Mas: „U NATO-u posle ulaska u EU”, *Politika*, 27. 10. 2010.

„Ostaje otvoreno pitanje redosleda srbijanskog priključka evroatlantskim integracijama. Budući da je članstvo u Alijansi gotovo svih zemalja prethodilo njihovom ulasku u EU, što potvrđuje i iskustvo zemalja u okruženju, i budući da je bitno promenjena uloga Alijanse u međunarodnim odnosima u deceniji koja je upravo na izmaku – logično je pretpostaviti da bi članstvo Srbije u NATO znatno ubrzalo kretanje Srbije ka EU”. Cit. po: Ljudska prava: odraz institucionalne nemoći: Srbija 2010, Godišnji izveštaj Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2011, str. 181–182.

³⁵ Bliže o tome: Wolfgang Petritsch, “Der Balkan – Herausforderung Europas”, *WeltTrends*, N. 64, Januar/Februar 2009, S. 91–95 (91–102).

to je aspekt koji do sada u Beogradu skoro uopšte nije diskutovan. U okviru Evropske bezbednosne i odbrambene politike (ESVP) EU je sve više razvijala sopstvenu vojnu dimenziju – trenutno su u toku 23 misije. Ovde, međutim, drugačije nego u NATO, nedostaje (još) svaka garancija bezbednosti, ali bi Beograd time barem redovno za jednim stolom koordinirao sa svojim susedima i evropskim partnerima o pitanjima bezbednosti. Preko „Berlin-plus“ sporazuma iz 2003. godine Srbija bi osim toga dobila uticaj na razvoj NATO.³⁶

To bi sigurno zvučalo primamljivo da istovremeno ne postoji i NATO perspektiva Kosova. Kosovski Albanci su imali vrlo pozitivna iskustva sa NATO, i sa svoje strane će započeti proces približavanja Alijansi. Taj put je dug, imajući u vidu nedostatak etničke tolerancije i demokratije, rasprostranjenost korupcije i organizovanog kriminala, nerazjašnjena teritorijalna pitanja, kao i nedostatak priznavanja od strane nekih država NATO. Ali bi proces mogao postepeno da teče i da skromno započne sa učešćem u programu Partnerstva za mir. To bi, međutim, dovelo do još tvrdog stava Beograda prema NATO i time pojačalo izolaciju Srbije. Vremenski prozor Beograda će se zatvarati sukcesivno, zato je hitno poželjna detabuizacija NATO perspektive: Srbiji predstoji napeta debata o bezbednosti.”

Umesto zaključka: NATO – od kriznog menadžmenta do integracije: stepenasti proces dovođenja

Prvi korak dovođenja u NATO (od uvođenja „Partnerstva za mir“ 1994. godine) sastoji se u tome da se zainteresovana država pozove da potpiše PFP – „Okvirni dokument“ koji istu („mada još ne pravno obavezujuće“) obavezuje na poštovanje bitnih međunarodnih normi koje su utvrđene u Povelji UN, Opštoj izjavi o ljudskim pravima i Helsinškoj povelji. Potpisivanje je u korelaciji i sa pravom na učešće u Evroatlantskom savetu za saradnju „gde se članice NATO od 1997. redovno sastaju sa članicama PFP radi političkih konsultacija“. Potom, „Dokumentima za prezentaciju“ PFP partneri „samoodgovorno utvrđuju u kom obimu žele da sarađuju sa NATO i koliko brzo sledi približavanje“. Akcenat je na reformi sektora bezbednosti, kao i na vojnoj obuci.

Nemački teoretičar dr Rafael Birman kompetentno obrazlaže „strategiju dovođenja“ (u) NATO:

„PFP je postepeno supstancijalno proširen. Danas su partneri zastupljeni sa sopstvenim diplomatskim misijama u glavnom štabu NATO, kao i u dve Strateške komande u belgijskom Monsu i u Norfolku – Virdžinija; recipročno su oficiri za vezu Alijanse aktivni kao savetnici u izabranim partnerskim zemljama. Oficiri NATO i partneri razrađuju u „Čeliji za koordinaciju partnerstva“ u Monsu zajedničke vojne aktivnosti. Postoje sopstveni planovi za borbu protiv terorizma (PAP-T), kao i za reformu sektora odbrane (PAP-DIB). Proces planiranja i revizije (PARP), koji je u međuvremenu približen

³⁶ Videti: Dr Manfred Görtemacker, „Deutsche Aussenpolitik von 'Bizmark – Reich' bis 'Berliner – Republik'“, *WeltTrends*, N. 67, Juli/August 2009, S. 81–83 (77–84).

internom NATO procesu planiranja, je centralni instrument radi obezbeđenja interoperabilnosti.

Aspiranti ostaju članovi Pfp dok ne pristupe NATO. Saradnja se produbljuje postepeno. Drugi korak obuhvata izradu „Individualnih planova partnerstva (IPP)”. Svake godine NATO sa svim partnerima zajednički izrađuje „Radni plan evroatlantskog partnerstva” koji obuhvata više od 30 funkcionalnih oblasti saradnje i 1.500 multilateralnih i bilateralnih aktivnosti. Dijapazon seže od civilne odbrane preko uprave vazdušnog saobraćaja do kriznih angažmana. U IPP zainteresovani partneri po sopstvenom izboru svake dve godine biraju one aktivnosti koje žele da sprovedu. IPP se usklađuje sa Briselom i potpisuje od obe strane. Prilikom individualnih susreta sa Savetom NATO, partneri redovno dobijaju povratne informacije o toku tih saradnji.

2002. godine uveden je treći stepen dovođenja: „Individualni akcioni planovi partnerstva” (IPAP). Cilj predstavljaju produbljene konsultacije, harmonizacija vojnih programa i jače fokusirana finansijska pomoć partnerskih zemalja. Partneri svake godine podnose svoje „Dokumente za prezentaciju” koji sadrže njihove spoljnopolitičke i bezbednosno-političke ciljeve, njihove konkretne reformske namere sa benčmarkovima i molbama za pomoć NATO. U bliskoj konsultaciji sa Međunarodnim štabom se, u okviru nadogradnje iste, razrađuju individualni IPAP koje odobravaju Savet NATO i partnerske vlade, i koje nakon toga realizuje partner, praćeno detaljnim povratnim mehanizmom NATO.

Kao usmeravajući na putu ka pristupanju, 4. septembra 1999. uveden je spomenuti „Akcioni plan članstva” (MAP) koji – za razliku od Sporazuma o pridruživanju EU – ne sadrži odobrenje budućeg članstva, ali je istom *realno* blizak. Onaj kome se obeća „Akcioni plan članstva”, završava fazu „Individualnog akcionog plana članstva”, ali ostaje član „Partnerstva za mir”. U programima za pripremu pristupa koji se izrađuju svake godine, partneri formulišu konkretne ciljeve i radne planove koji se aktualizuju i o kojima se diskutuje u Savetu NATO, kao i u radnim grupama sa NATO stručnjacima. Pri tome se radi o izgradnji efikasnih struktura upravljanja, borbi protiv organizovanog kriminala i poboljšanju dobrosusedskih odnosa. Na nacionalnom nivou je preko ministarstava spoljnih poslova i odbrane uključen niz dodatnih ministarstava. Svake godine saradnici NATO sastavljaju izveštaj o napretku koji se podnosi ministrima spoljnih poslova i odbrane na njihovim susretima u proleće.

Spomenuta pet poglavlja MAP služe preuzimanju *acquisa* NATO još pre nego što počnu stvarni pregovori o pristupanju. Međutim, razumljivo je da je prema ovom drugom procesu učenja srž strategije socijalizacije NATO da se stvarni pregovori o pristupanju u odnosu na EU ubrzaju. Od poziva (Bukurešt, april 2008) do pristupanja (Strazbur i Kel, april 2009) Albanije i Hrvatske prošlo je samo godinu dana. Nakon poziva koji upućuje vrh NATO slede pregovori o pristupanju u Glavnom štabu NATO. Na prvoj sednici pregovara se o političkim i vojnim uslovima, a na drugoj sednici o tehničkim, finansijskim i pravnim uslovima.

Nakon toga, ministar spoljnih poslova kandidata pismeno izjavljuje generalnom sekretaru NATO spremnost za preuzimanje obaveza člana. Zatim Brisel izrađuje protokol o pristupanju kao dopunu NATO ugovora koji potpisuju budući član i sve vlade NATO. Do ratifikacije u svim državama članicama kandidati su „pasivni članovi” i učestvuju na svim sednicama bez prava glasa. U toj „fazi zagrevanja” prepoznaju se i izjednačavaju centralni deficiti, npr. u jezičkoj obuci ili u stavljanju na raspolaganje dovoljnog broja kvalifikovanih oficira za glavne štabove. Sledi formalni poziv za pristupanje, deponovanje svedočanstva u Vašingtonu i ceremoniju pristupanja.”

Dijagram 1: Dosadašnji krugovi proširenja NATO

1949.	12 članova – osnivača: Belgija, Kanada, Danska, Francuska, Island, Italija, Lihtenštajn, Holandija, Norveška, Portugal, Ujedinjeno Kraljevstvo, SAD
1952.	1. proširenje: Grčka, Turska
1955.	2. proširenje: SR Nemačka
1982.	3. proširenje: Španija
1990.	4. proširenje: Ujedinjena Nemačka (Istočna Nemačka)
1999.	5. proširenje: Poljska, Mađarska, Češka
2004.	6. proširenje: Bugarska, Estonija, Letonija, Litvanija, Rumunija, Slovačka, Slovenija
2008.	7. proširenje: Albanija, Hrvatska
?	Kandidati: Bosna i Hercegovina, Republika Makedonija (BJRM), Crna Gora, Gruzija, Ukrajina

Dijagram 2: Dosadašnji tok proširenja NATO u Jugoistočnoj Evropi³⁷

2009.	Samit u Kelu/Strazburu: Pristupanje Albanije i Hrvatske; MAP za Makedoniju (decembar)
2008.	Samit u Bukureštu: Poziv Albaniji i Hrvatskoj, ali ne i Makedoniji (veto Grčke)
2006.	Samit u Rigi: Srbija, Makedonija i BiH u Pfp
2004.	Samit u Istanbulu: 2. proširenje ka istoku sa Bugarskom, Rumunijom i Slovenijom
2002.	Samit u Pragu: „Big beng“ poziv: između ostalog Sloveniji, Rumuniji i Bugarskoj; MAP za Hrvatsku
2000.	Susret NATO spoljnih ministara u Firenci: Hrvatska u Pfp
1999.	Jubilarni samit u Vašingtonu: 1. proširenje ka istoku: MAP za Albaniju, Bugarsku, Makedoniju i Rumuniju; formira se SEEI
1997.	Samit u Madridu: Poziv Rumuniji i Sloveniji neuspešan
1994/95	Samit u Briselu / susret NATO ministara odbrane: Albanija i Makedonija u Pfp

Bibliografija

1. Anđelić, Bojana, „Petorica srpskih oficira zavodili mir u Libanu“, *Blic*, 4. januar 2012.
2. A. R. i agencije, „U Briselu juče potpisan bezbednosni sporazum o razmeni informacija sa Severnoatlantskom alijansom“, „Srbija na putu za ulazak u NATO“, *Danas*, 2. 10. 2008.
3. Biermann, Rafael, „Die Länder des westlichen Balkan auf dem Weg in die NATO“, *Südosteuropa*, 58. Jahrgang, 2010, Heft 2.
4. Birman, Rafael, „Zemlje Zapadnog Balkana na putu ka NATO“, *Jugoistočna Evropa*, 2010.
5. De Hop Shefer, Jap, „Na Balkanu nema nadmetanja između Rusije i NATO“ (Miloš Mitrović), *Danas*, 4-5. 4. 2009.
6. De Hop Shefer, Jap, „Sami krojite sudbinu“ (Goran Čvorović), *Novosti*, 15. 4. 2009.
7. Dragović, R., „Srbija i NATO ponovo će razmatrati mogućnost ukidanja Koptene zone bezbednosti“, „Kumanovo pod lupom“, *Novosti*, 19. 6. 2011.

³⁷ Izvor: Dr Rafael Birman, „Zemlje Zapadnog Balkana na putu ka NATO“, *Jugoistočna Evropa*, 2010, br. 2, str. 146-172.

8. Dragović, „Više od 6000 prekobrojnih pripadnika Vojske Srbije promenilo posao“, „Oficiri postali cvećari“, *Novosti*, 12. 8. 2011.
9. Drevs, Erhard, „Srbi nisu neprijatelji“, intervju (Dragana Zečević), *Novosti*, 29. 12. 2011.
10. Görtemacker, Manfred, „Deutsche Aussenpolitik von 'Bizmark - Reich' bis 'Berliner - Republik'“, *WeltTrends*, N. 67, Juli/August 2009.
11. Janačković, B., „Prvi srpski vod otišao u Misiju UN na Kipar“, „Teško je, ali smo ponosni“, *Blic*, 24. 9. 2011.
12. Kiraly, Attila, „Machtpolitik um das Kosovo, *WeltTrends*“, *Zeitschrift für internationale Politik*, Köln, N. 59, März/April 2008.
13. Leurdiyik, Dik, „Ujedinjene nacije i NATO u jugoslovenskoj krizi“, u: Branislav Milinković (ur.), *NATO i Partnerstvo za mir*, Međunarodna politika i dr., Beograd, 1996.
14. Ljudska prava: odraz institucionalne nemoći: Srbija 2010, Godišnji izveštaj Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2011.
15. *Ljudska prava u tranziciji - Srbija 2001*, Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2002.
16. Mas, Volfram, „U NATO-u posle ulaska u EU“, redakcijski tekst, *Politika*, 27. 10. 2010.
17. Milinković, Branislav, „Odnosi Srbije prema Evroatlantskim integracijama“, u: Dr Edita Stojić-Karanović (ur.), *Elementi strategije spoljne politike Srbije*, IMPP, Beograd.
18. Milisavljević, Bojan, *Nove mirovne misije Organizacije Ujedinjenih nacija*, Službeni glasnik, Beograd, 2007.
19. Nacionalne manjine: Ljudska prava, demokratija i nasilje, Srbija 2008: Godišnji izveštaj Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2009.
20. „Na Dunavu kod Negotina: Čišćenje od bombi“, *Novosti*, 19. 6. 2011.
21. Oschlies, Wolf, „Der illegitime Krieg“, *Blätter für deutsche und internationale Politik*, Nr. 3, 2009.
22. Petritsch, Wolfgang, „Der Balkan - Herausforderung Europas“, *WeltTrends*, N. 64, Januar/Februar 2009.
23. Radičević, N., „Danac Rasmussen novi generalni sekretar NATO-a“, *Politika*, 5. 4. 2009.
24. Radivojević, Jelesije, „Srbija u mirovnoj misiji u Čadu“, *Evroatlantska REVIJA*, br. 9-10, 2009/2010.
25. Ristić, Vojkan, „NATO kao stepenica bliže EU“, *Danas*, 9-10, jul 2011.
26. Savezno ministarstvo za inostrane poslove, „Sporazum između SR Jugoslavije i NATO o uspostavi vazdušnih puteva“, Beograd, 20. decembar 2002, *Međunarodna politika*, oktobar/decembar 2002, br. 1108.
27. Stanković, S., „Potpisali, a nismo u NATO“, *Dnevnik*, 3. 10. 2011.
28. Šutanovac, Dragan, „Generalni inspektori u vojnoj policiji i bezbednosnim službama“, intervju (D. Janjić - T. Bojković), *Politika*, 22. 3. 2009.
29. Šutanovac, Dragan, „Sad je vreme da budemo mudri“, intervju (Danijela Milinković), *Novosti*, 19. mart 2011.

30. Šutanovac, Dragan, „Srbija će biti u NATO i ako ne bude članica“, intervju (Ivana Pejčić), *Danas*, 4-5. 4. 2009.
31. Vincentis, De Mauro, „Kfor neće upotrebiti silu“, intervju (D. Milinković), *Novosti*, 18. 10. 2011.
32. Volmer, Ludger, „Der notwendige Krieg“, *Blätter für deutsche und internationale Politik*, Nr. 3, 2009.
33. „Vruća linija u bilo koje doba dana ili noći“, komandant kopnenih snaga general-potpukovnik Mladen Ćirković predstavlja snage kojima komanduje i saradnju VS sa Kforom (Daniel Šunter), *Danas* (preneto iz *Evroatlantske revije*), 20-21. januar 2007.
34. Wette, Wolfram, „1939 bis 2009: Lügen im Dienste des Krieges“, *Blätter für deutsche und internationale Politik*, Jahrgang 54, Heft 9, 2009.

Branko Pavlica, Ph.D.

**NATO AND SERBIA: CO-OPERATION UNDER THE AUSPICES
OF PARTNERSHIP FOR PEACE PROGRAMME
- A GERMAN VIEW ON EURO-ATLANTIC ROAD OF SERBIA**

ABSTRACT

In the paper, the author analyses the evolution of the role of the North Atlantic Treaty Organization in the Western Balkans, particularly regarding the relationship of the Republic of Serbia to this organisation. He also points to the current NATO acting in the West Balkan region, this especially including the position of the Federal Republic of Germany to accession of the states in the region to the organisation mentioned above.

Key words: NATO, Serbia, FR Germany, Euro-Atlantic integrations.